

AVRUPA'DA TÜRKÇE ÖĞRETİMİNİN GÜNCEL DURUMU

Editör

Doç. Dr. Hasan Hüseyin MUTLU

AVRUPA'DA TÜRKÇE ÖĞRETİMİNİN GÜNCEL DURUMU

Editör

Doç. Dr. Hasan Hüseyin MUTLU

Yazarlar

Ahmet ÇAM - Bahadır GÜLDEN - Dženana BRAČKOVIĆ - Fevzi Umut ÖZÇELİK
Gökhan KAYIR - Hasan Hüseyin MUTLU - Kutlay YAĞMUR - Mehmet Ali AKINCI
Pınar KANIK UYSAL - Vehbi AKDİ

ISBN:

E-ISBN:

DOI:

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketine aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazar(lar)ına aittir.

Yayın Tasarımcısı / Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI

Kapak Tasarımı & Mizanpaj: Ahmet TUNÇDEMİR

Baskı: Ankara | Aralık, 2025

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA

Tel.: (0312) 482 00 11

Web: www.vizetek.com.tr

E-mail: vizetkyayincilik@gmail.com

Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.

İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1 Yenimahalle/ANKARA

Tel.: 0 (312) 395 85 71

Matbaa Sertifika No: 47479

AVRUPA'DA TÜRKÇE ÖĞRETİMİNİN GÜNCEL DURUMU

Editör

Doç. Dr. Hasan Hüseyin MUTLU

Ankara, 2025

ÖNSÖZ

Türkçenin Avrupa coğrafyasındaki serüveni, tarihsel derinliğe, sosyolojik çeşitliliğe sahip olup çok katmanlı bir yapıya sahiptir. Balkanlar'da yüzyıllara dayanan derin bir kökene sahip olan Türkçe, Batı ve Kuzey Avrupa'da ise 1960'lı yıllardaki işgücü göçüyle başlayan ve bugün dördüncü nesle ulaşan bir diasporanın ana dili, miras dili ve kimlik kurucu unsuru olarak varlığını sürdürmektedir. Başlangıçta ekonomik gerekçelerle gelen ve "geri dönecekleri" varsayılan "misafir işçilerin" zamanla kalıcı yurttaşlara dönüşmesi, Avrupa'daki Türk varlığını geçici bir olgu olmaktan çıkarıp kalıcı bir toplumsal gerçekliğe evrilmiştir.

Elinizdeki bu çalışma, Sırbistan'dan İskandinavya'ya, Orta Avrupa'nın Almanca konuşulan havzasından Belçika, Fransa, Bulgaristan ve Yunanistan'a kadar geniş bir yelpazede Türkçenin güncel durumunu, devlet politikalarını, kurumsal mücadeleleri ve aile içi dil pratiklerini ele almaktadır. Kitabın bölümleri incelendiğinde Avrupa'daki Türkçe öğretiminin tekdüze bir yapı arz etmediği; aksine ülkelerin siyasî yapılarına, eğitim politikalarına ve toplumsal kabullerine göre şekillenen asimetrik bir görünüm sunduğu görülmektedir.

Çalışmanın Balkanlar odağındaki bulguları, Türkçenin bu coğrafyada hem tarihsel bir «temas dili» hem de güncel bir hak mücadelesi alanı olduğunu ortaya koymaktadır. Sırbistan ve Sancak bölgesindeki kültürel süreklilik ve akademik ilgi, dilin «prestij» potansiyelini koruduğunu gösterirken Bulgaristan ve Yunanistan örnekleri daha karmaşık bir tablo sunmaktadır. Bulgaristan'da AB üyeliği sonrası artan göçün Türk nüfusunu azalttığı ve eğitimin «seçmeli» statüsüyle sınırlandığı görülürken Yunanistan'da Batı Trakya Türklerinin iki dilli eğitim haklarının kısıtlayıcı politikalarla daraltıldığı ve Türkçe öğretiminin fiziki yetersizliklerle mücadele ettiği dikkat çekmektedir. Her iki ülkede de mevcut durum, anadilin eğitimde ve sosyal hayatta yeterince desteklenmediği «eksiltici iki dillilik» tehlikesine işaret etmektedir.

Buna mukabil, Türk nüfusunun en yoğun olduğu Almanya, Avusturya, Hollanda ve İsviçre hattında durum "mikro güçlü- makro zayıf" ikilemiyle karşımıza çıkmaktadır. Hollanda gibi ülkelerde geçmişte müfredatta yer alan Türkçe derslerinin kaldırılması, okuma-yazma becerilerinde ciddi bir erozyona yol açmış ve dilin kuşaklar arası aktarımını riske atmıştır. Bu ülkelerde Türkçe, aile içinde ve sosyal ağlarda canlılığını korusa da eğitim sistemlerindeki "tek dilli habitus" ve kurumsal destek eksikliği nedeniyle akademik bir dil olmaktan ziyade bir "eksiklik" veya sadece ev içi iletişim aracı olarak kodlanma riskiyle karşı karşıyadır. Özellikle Batı Avrupa'da dilin kuşaklar arası aktarımının devlet desteğinden ziyade, ailenin "bilinçli yönetim stratejilerine" yani "Aile Dil Politikaları"na (ADP) bağlı hale geldiği görülmektedir. Ebeveynlerin dil

tutumları, ev içindeki dil tercihleri ve okuma pratikleri, çocukların iki dilli gelişiminde belirleyici faktör haline gelmiştir.

Belçika ve İskandinavya örnekleri incelendiğinde, dil politikalarının siyasi konjonktürden ne denli etkilendiği açıkça görülmektedir. Belçika'daki federal yapının getirdiği ikili durum, bilhassa Valon bölgesindeki kurumsal devamlılığa karşın Flaman bölgesinde Türkçe derslerinin 2016'da resmi müfredattan çıkarılması, Türkçe öğretiminin kırılma bir zeminde konumlandığını ortaya koymaktadır. Benzer bir tablonun İskandinavya'da da hâkim olduğu izlenmektedir. İsveç'in 'hak temelli' ana dili yaklaşımı ile Danimarka'nın kısıtlayıcı tutumu arasındaki keskin fark, Türkçenin bu ülkelerdeki durumunun ev sahibi ülkelerin entegrasyon politikalarıyla doğrudan ilişkili olduğunu göstermektedir.

Fransa örneğinde dil öğretiminin sadece dilbilgisi kuralları üzerinden değil, "kültürlerarası iletişim" ve "Somut Olmayan Kültürel Miras" (SOKÜM) çerçevesinde ele alındığı görülmektedir. Türkçenin yabancı dil statüsünde (EILE) öğrencilere sunulması ve kültürel unsurların motivasyon aracı olarak kullanılması, gelecek çalışmalar adına önemli bir model olarak değerlendirilmektedir. Ancak Fransa gibi asimilasyoncu politikaların baskın olduğu ülkelerde dahi, ikinci kuşak ebeveynlerin kimlik ve özbenlik gerekçeleriyle Türkçeyi çocuklarına aktarma çabasında oldukları görülmektedir.

Kitaptaki bölümlerin ortak bulgularından biri Türkiye Cumhuriyeti'nin Türkçenin Türkiye dışında ana dili olarak öğretimi için geliştirdiği ve dönüştürdüğü diplomasidir. Bu anlamda 1960'ların "misafir işçi" çocuklarına yönelik geçici çözümlerden, bugün; MEB, YTB, TMV, TİKA ve Yunus Emre Enstitüsü gibi kurumlarla yürütülen çok kanallı, "Ülkem Yanımda" platformu gibi dijitalleşen ve profesyonelleşen bir "dil diplomasisine" geçiş yapıldığı görülmektedir.

Sonuç olarak çalışma, Türkçenin Avrupa'da sadece bir "göçmen dili" veya "yabancı" bir unsur olarak değil, akademik, kültürel ve ekonomik değeri olan, iki dillilik avantajı sağlayan bir "varlık" olarak konumlanması gerektiğini savunmaktadır. Türkçenin Avrupa'daki geleceği; ailelerin kararlılığı, "ana dili kaygısından" arınmış özgüvenli bireylerin yetiştirilmesi, sivil toplumun dinamizmi ve devletlerarası eğitim diplomasisinin başarısı arasındaki hassas denge de şekillenecektir.

Bu kapsamlı derlemenin ortaya çıkmasında emeği geçen, saha araştırmalarıyla alan yazınındaki boşlukları dolduran tüm bölüm yazarlarına ve araştırmacılara teşekkürlerimi sunarım. Bu eserin, dil politikaları üzerine çalışan akademisyenlere, eğitimcilere ve karar alıcılara yol gösterici olmasını temenni ediyorum.

Doç. Dr. Hasan Hüseyin MUTLU

Editör

İÇİNDEKİLER

1. Bölüm

SİRBİSTAN'DA TÜRKÇENİN GÜNCEL DURUMU

Giriş	1
1. Sırbistan'da Türkçenin Güncel Durumu	3
1.1. Belgrad (Beograd).....	3
1.1.1. Belgrad Üniversitesi Filoloji Fakültesi (Filološki Fakultet Univerziteta U Beogradu).....	4
1.1.2. Belgrad Yunus Emre Enstitüsü.....	4
1.1.3. Belgrad Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi (Fakultet Političkih Nauka-Univerzitet U Beogradu).....	4
1.1.4. Belgrad İslami İlimler Fakültesi	5
1.1.5. Belgrad Filoloji Lisesi (Filološka Gimnazija)	5
1.1.6. Dositey (Dositej) Akademisi	5
2.1. Kragujevac (Kragujevac).....	5
2.1.1. Kragujevac Üniversitesi (Univerzitet U Kragujevcu)	6
2.1.2. Kragujevac İşçi Üniversitesi (Radnički Univerzitet Kragujevac).....	6
3.1. Niş (Niš)	6
3.1.1. Niş Üniversitesi Felsefe Fakültesi (Filozofski Fakultet-Univerzitet U Nišu).....	7
3.1.2. Niş Üniversitesi Fen Ve Matematik Fakültesi (Prirodno-Matematički Fakultet-Univerzitet U Nišu).....	7
4.1. Novi Sad	7
4.1.1. Novi Sad Üniversitesi Felsefe Fakültesi Dil Merkezi (Centar Za Jezike Filozofskog Fakulteta Univerziteta U Novom Sadu)	8
4.1.2. Karlofça Dil Lisesi (Karlovačka Gimnazija)	8
5.1. Sancak (Sandžak) Bölgesi	8
6.1. Yeni Pazar (Novi Pazar)	9
6.1.1. Novi Pazar Devlet Üniversitesi (Državni Univerzitet U Novom Pazaru)	9
6.1.2. Yeni Pazar Türk Kültür Merkezi (Centar Za Tursku Kulturu-Novı Pazar).....	10
6.1.3. Türkiye Mezunları Derneği (Tümed) [Asocijacija Maturanata Turske (Asmat)]	10
6.1.4. Gazi İsa Bey Medresesi (Gazi İsa Beg Medresa)	11
6.1.5. Sinan Bey Medresesi (Sinan Begova Medresa)	11
6.1.6. Deniz Feneri Derneği (Svetionik)	12
6.1.7. Prijepolye (Prijepolje).....	12

6.1.8. Bakiye Hanım Medresesi (Bakije Hanume Medresa)	12
7.1. Siyenitsa (Sjenica).....	12
7.1.1. Sjenica Gazi İsa Bey Medresesi (Medrese Gazi İsa-Beg U Sjenici)	13
7.1.2. Svjetlost Eğitim Vakfı (Edukativna Fondacija Svjetlost)	13
8.1. Tutin	13
8.1.1. Tutin Türk Kültür Merkezi (Centar Za Tursku Kulturu-Tutin).....	13
8.1.2. Tutin Kız Medresesi (Ženska Medresa U Tutinu).....	14
Sonuç	14
Kaynaklar	16

2. Bölüm

BULGARİSTAN VE YUNANİSTAN'DA TÜRKÇE ÖĞRETİMİ

Giriş	19
1. Bulgaristan Ve Yunanistan'daki Türk Varlığı Ve İlişkiler	23
2. Yurt Dışında Türkçe Öğretiminin Genel Çerçevesi	25
3. Bulgaristan Ve Yunanistan'da Eğitim Sisteminin Genel Yapısı	26
4. Bulgaristan Ve Yunanistan'da Türkçe Eğitimi Ve Öğretimi.....	27
Sonuç	31
Kaynaklar	33

3. Bölüm

ALMANYA, AVUSTURYA VE İSVİÇRE'DE TÜRKÇENİN GÜNCEL DURUMU: DEVLET POLİTİKALARI, KURUMLAR VE AİLE DESTEĞİ

Giriş	35
1. Avusturya'da Türkçenin Sosyolengüistik Durumu	35
1.1. Demografik Yapı Ve İki Dilli Gelişim Süreçleri	36
1.2. Kurumsal Çerçeveler Ve Eğitim Politikaları	36
1.3. Aile Ve Ev Ortamının Türkçe Kullanımına Etkisi	37
2. Almanya'da Türkçenin Sosyolengüistik Durumu	39
2.1. Demografik Yapı, Aile Ve Topluluk Bağlamı	40
2.2. Kurumsal Ve Politik Çerçeveler.....	41
2.3. Eğitim Yolları Ve Dil Kursları	41
2.4. Dilsel Çıktılar, Yeterlilik Ve Zorluklar.....	42
3. İsviçre'de Türkçenin Sosyolengüistik Görünümü.....	42
3.1. İsviçre Ve Türkiye'nin Devlet Politikaları.....	43
Sonuç	44

4. Bölüm

BELÇİKA'DA TÜRKÇE ÖĞRETİMİ

Giriş	51
1. Belçika'nın Türkçe Öğretimi Konusundaki Devlet Politikaları	52
1.1. Federal Yapı, Dil Politikası Ve Kurumsal Çerçeve.....	52
1.2. Fransız Topluluğu'nda Ttk Politikaları	53
1.3. Flaman Topluluğu'nda Ttk Politikaları.....	54
2. Kurumlar, Yerel Yönetimler Ve Vakıflar	
Tarafından Yürütülen Türkçe Öğretimi Çalışmaları	55
2.1. Tarihsel Başlangıç Ve Yerel Yönetimlerin Erken Rolü (1977- 2016).....	55
2.2. Yerel Yönetimlerin Bilimsel Projelere Katkısı Ve Siyasi Engeller.....	56
2.3. Türkiye'ye Bağlı Kurumlar (Ytb, Tmv) İle Sivil Toplum Kuruluşları	56
3. Türkiye'nin Belçika'daki Türkçe Öğretimine	
Yönelik Devlet Politikaları Ve Çalışmaları	57
3.1. İlk Dönem (1958- 1977): Diplomatik Temel,	
Misafir İşçi Algısı ve Öğretmen Görevlendirmesi.....	57
3.2. Kurumsallaşma Ve Müfredat Geliştirme (1991-2010):	
Diplomatik Anlaşmalar, Programlar Ve Eleştiriler	57
3.3. 2014 Sonrası: Kriz ve Yeniden Yapılanma	59
3.3.1. Dijitalleşme ve Uzaktan Eğitim Modelleri	60
3.3.2. Ttk Program ve Ders Materyallerinin Güncellenmesi.....	60

5. Bölüm

TÜRKÇENİN BATI AVRUPA'DAKİ GÜCÜ VE AİLE DİL POLİTİKALARININ İŞLEVİ

Giriş	65
1. Avrupa'nın Göç Politikaları	65
2. Uyumun Kavramsallaştırılması	68
3. Dil Kullanımı, Tercihi Ve Türkçenin Batı Avrupa'daki Gücü.....	71
4. Türkçenin Hollanda'daki Gücü	72
5. Hollanda'daki Türk Öğrencilerin Dil Kullanımı	73
6. Yirmi Yıl Önce, Yirmi Yıl Sonra	78
7. Aile Dil Politikasının Önemi.....	79
8. Aile Dil Politikaları Çalışmaları Ve Türk Göçmenlerin Durumu.....	80
Kaynaklar	85

6. Bölüm

İSVEÇ, DANİMARKA VE NORVEÇ'TE TÜRKÇE: DEMOGRAFİK GÖRÜNÜM VE DİL POLİTİKALARI

Giriş	87
1. İsveç	87
1.1. İsveç'teki Demografik Görünüm	87
1.2. İsveç Hükümetinin Dil Politikaları	88
1.3. Türkiye Cumhuriyeti'nin İsveç'teki Dil Politikaları	89
2. Danimarka	90
2.1. Danimarka'daki Demografik Görünüm	90
2.2. Danimarka Hükümetinin Dil Politikaları	91
2.3. Türkiye Cumhuriyeti'nin Danimarka'daki Dil Politikaları	92
3. Norveç	92
3.1. Norveç'teki Demografik Görünüm	92
3.2. Norveç Hükümetinin Dil Politikaları	93
3.3. Türkiye Cumhuriyeti'nin Norveç'teki Dil Politikaları	94
Sonuç	94
Kaynaklar	96

7. Bölüm

KÜLTÜRLERARASI İLETİŞİM BAĞLAMINDA FRANSA'DAKİ İKİ DİLLİ ÖĞRENCİLERİN İLGİ DUYDUĞU SOKÜM UNSURLARI

Giriş	99
1. Fransa'da Türkçe Öğretim Süreci Ve Soküm	101
2. Bulgular	104
Sonuç	110

8. Bölüm

İTALYA DEVLET POLİTİKALARI BAĞLAMINDA TÜRKÇENİN YERİ

Giriş	115
1. İtalya'da Yabancı Dil Politikalarına Genel Bakış	115
1.1. İlk Ve Ortaöğretim Düzeyinde Türkçe	116
1.2. Üniversite Düzeyinde Türkçe Öğretimi: Uygulama Örnekleri	117
1.3. Genel Değerlendirme	118
2. Türkiye Cumhuriyeti'nin İtalya'da Türkçeye Yönelik Politikaları (Kültürel Diplomasi, Kurumsal Yapılar Ve Uygulamalar)	118
2.1. Türkiye'nin Dil Politikası Ve Kültürel Diplomasi Yaklaşımı	118
2.2. Yunus Emre Enstitüsü'nün İtalya'daki Rolü: Roma Örneği	119
2.3. Yunus Emre Enstitüsü Ve Üniversiteler Arasındaki İlişkiler	120
2.4. Türkiye Maarif Vakfı'nın İtalya'daki Konumu	120

2.5. Genel Değerlendirme.....	120
3. İtalya'da Vakıf, Dernek Ve Özel Kurslar Aracılığıyla Türkçe Öğretimi (Sivil Girişimler, Piyasa Odaklı Yapılar ve Pedagojik Sorunlar).....	121
3.1. Sivil Toplum Temelli Türkçe Öğretimi: Vakıf Ve Dernekler	121
3.2. Özel Dil Kursları.....	122
3.3. Genel Değerlendirme.....	122
4. Sonuç Ve Politika Önerileri	123
5. Dijital Ve Hibrit Öğretim Modellerinin Yaygınlaştırılması:.....	125
Kaynaklar	126

9. Bölüm

TARİHTEN BUGÜNE BOSNA HERSEK'TE TÜRKÇE ÖĞRETİMİNE PANORAMİK BİR BAKIŞ

Giriş	129
1. Osmanlı Dönemi Bosna'da Türkçe	130
2. Avusturya-Macaristan Dönemi Bosna'da Türkçe	132
3. Yugoslavya Dönemi Bosna'da Türkçe.....	132
4. Günümüzde Bosna'da Türkçe	133
5. Sonuç.....	137
Kaynaklar	139
Sonuç Yerine.....	141